

1 Αυγούστου 2016

“Η ψυχή μετά τόν θάνατο” (Άγίου Ίωάννου Μαξίμοβιτς)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#) / [Θεολογία και Ζωή](#)

(Ανάλυση του λόγου περί θανάτου του Αγίου Ιωάννου Μαξίμοβιτς)

Οι πρώτες δύο ημέρες μετά το θάνατο

Για διάστημα δύο ημερών η ψυχή απολαύει σχετικής ελευθερίας και έχει δυνατότητα να επισκεφθεί τόπους που της ήταν προσφιλείς στο παρελθόν, αλλά την Τρίτη ημέρα μετακινείται σε άλλες σφαίρες.

Εδώ ο Αρχιεπίσκοπος Ιωάννης απλώς επαναλαμβάνει τη διδασκαλία που η Εκκλησία ήδη γνωρίζει από τον 4ο αιώνα, όταν ο άγγελος που συνόδευσε τον Αγ. Μακάριο Αλεξανδρείας στην έρημο, του είπε, θέλοντας να ερμηνεύσει την επιμνημόσυνη δέηση της Εκκλησίας για τους νεκρούς την Τρίτη ημέρα μετά θάνατο: «Όταν γίνεται η προσφορά της αναίμακτης θυσίας (μνημόσυνο στη θεία λειτουργία) στην Εκκλησία την τρίτη ημέρα, η ψυχή του κεκοιμημένου δέχεται από τον φύλακα άγγελό της ανακούφιση για τη λύπη που αισθάνεται λόγω του χωρισμού της από το σώμα... Στο διάστημα των δύο πρώτων ημερών επιτρέπεται στην ψυχή να περιπλανηθεί στον κόσμο, οπουδήποτε εκείνη επιθυμεί, με τη συντροφιά των αγγέλων που τη συνοδεύουν. Ως εκ τούτου η ψυχή, επειδή αγαπά το σώμα, μερικές φορές περιφέρεται στο οίκημα στο οποίο το σώμα της είχε σαβανωθεί, περνώντας έτσι δύο ημέρες όπως ένα πουλί που γυρεύει τη φωλιά του. Αλλά η ενάρετη ψυχή πλανιέται σε εκείνα τα μέρη στα οποία συνήθιζε να πράττει αγαθά έργα. Την τρίτη ημέρα, Εκείνος ο Οποίος ανέστη ο ίδιος την τρίτη ημέρα

από τους νεκρούς καλεί την ψυχή του Χριστιανού να μιμηθεί τη δική Του ανάσταση, να ανέλθει στους Ουρανούς όπου θα λατρεύει το Θεό όλων.»

Στην Ορθόδοξη νεκρώσιμη ακολουθία, ο Αγ. Ιωάννης ο Δαμασκηνός περιγράφει παραστατικά την κατάσταση της ψυχής η οποία, έχοντας μεν αφήσει το σώμα αλλά παραμένοντας στη γη, είναι ανίκανη να επικοινωνήσει με τους αγαπημένους της τους οποίους βλέπει: «Οίμοι, οίον αγώνα έχει η ψυχή χωριζόμενη εκ του σώματος! Οίμοι, πόσα δακρύει τότε, και ουχ υπάρχει ο ελεών αυτήν! Προς τους αγγέλους τα όμματα ρέπουσα, άπρακτα καθικετεύει προς τους ανθρώπους τας χείρας εκτείνουσα, ουκ έχει τον βοηθόντα. Διό, αγαπητοί μου αδελφοί, εννοήσαντες ημών το βραχύ της ζωής, τω μεταστάντι την ανάπαυσιν, παρά Χριστού αιτησώμεθα, και ταις ψυχαίς ημών το μέγα έλεος».

Σε γράμμα του προς τον αδελφό μιας αποθνήσκουσας γυναίκας, ο Όσιος Θεοφάνης ο Έγκλειστος γράφει: «Η αδελφή σου δεν θα πεθάνει. Το σώμα του ανθρώπου πεθαίνει, αλλά η προσωπικότητά του συνεχίζει να ζει. Απλώς μεταφέρεται σε μια άλλη τάξη ζωής... Δεν είναι εκείνη που θα βάλουν στον τάφο. Εκείνη βρίσκεται σε έναν άλλο τόπο όπου θα είναι θα είναι ακριβώς το ίδιο ζωντανή όσο και τώρα. Τις πρώτες ώρες και ημέρες θα βρίσκεται γύρω σου. Μόνο που δεν θα λέει τίποτα και εσύ δεν θα μπορείς να την δεις. Θα είναι όμως ακριβώς εδώ. Να το έχεις αυτό στο νου σου. Εμείς που μένουμε πίσω θρηνούμε για τους κεκοιμημένους, όμως για εκείνους τα πράγματα είναι αμέσως πιο εύκολα. Είναι πιο ευτυχισμένοι στη νέα κατάσταση. Όσοι έχουν πεθάνει και κατόπιν επαναφέρθηκαν στο σώμα διαπίστωσαν ότι το σώμα ήταν μια πολύ στενάχωρη κατοικία. Και η αδελφή σου θα αισθάνεται έτσι. Είναι πολύ καλύτερα εκεί, και εμείς νοιώθουμε οδύνη σαν να της έχει συμβεί κάτι απίστευτα κακό! Θα μας κοιτάζει και σίγουρα θα μένει κατάπληκτη με την αντίδρασή μας».

Θα πρέπει να έχουμε υπόψη ότι η ανωτέρω περιγραφή των πρώτων δύο ημερών του θανάτου αποτελεί γενικό κανόνα, ο οποίος κατά κανένα τρόπο δεν ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις. Πράγματι τα περισσότερα παραδείγματα από την Ορθόδοξη γραμματεία, δεν συνάδουν με αυτόν τον κανόνα, και ο λόγος είναι φανερός: οι άγιοι, μην έχοντας καμιά απολύτως προσκόλληση στα εγκόσμια και ζώντας σε διαρκή προσδοκία της αναχώρησής τους για την άλλη ζωή, δεν ελκύονται καν από τους τόπους όπου έπρατταν τα αγαθά τους έργα αλλά ξεκινούν αμέσως την άνοδο τους στους Ουρανούς. Άλλοι, ξεκινούν την άνοδο τους πριν το τέλος των δύο ημερών για κάποιον ειδικό λόγο που μόνον η Θεία Πρόνοια γνωρίζει. Από την άλλη οι σύγχρονες «μεταθανάτιες» εμπειρίες, ατελείς καθώς είναι, ανήκουν όλες στον εξής κανόνα: η «εξωσωματική» κατάσταση αποτελεί μόνο το ξεκίνημα της αρχικής περιόδου ασώματης «περιπλάνησης» της ψυχής στους τόπους των επιγείων δεσμών της. Όμως κανείς από αυτούς τους ανθρώπους δεν έχει παραμείνει νεκρός για αρκετό χρονικό διάστημα, έστω μέχρι να συναντήσει τους

αγγέλους που πρόκειται να τον συνοδεύσουν.

Μερικοί επικριτές της Ορθόδοξης διδασκαλίας για την μετά θάνατον ζωή, θεωρούν ότι τέτοιες αποκλίσεις από το γενικό κανόνα για την μεταθανάτια εμπειρία αποδεικνύουν την ύπαρξη «αντιφάσεων» στην Ορθόδοξη διδασκαλία. Αυτοί οι επικριτές όμως είναι απλώς και μόνο προσκολλημένοι στις «κατά γράμμα» ερμηνείες. Η περιγραφή των πρώτων δύο ημερών, καθώς και των επομένων, σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί κάποια μορφή δόγματος. Είναι απλώς ένα «μοντέλο», το οποίο μάλιστα εκφράζει την πιο συνηθισμένη χρονική σειρά των εμπειριών της ψυχής μετά τον θάνατο. Οι πολλές περιπτώσεις, τόσο στην Ορθόδοξη γραμματεία όσο και στις αναφορές σύγχρονων σχετικών εμπειριών, όπου οι νεκροί έχουν στιγμιαία εμφανιστεί στους ζωντανούς μέσα στην πρώτη ή τις δύο πρώτες ημέρες μετά το θάνατο, μερικές φορές σε όνειρα, είναι παραδείγματα που επαληθεύουν το ότι όντως η ψυχή συνήθως παραμένει κοντά στη γη για κάποια σύντομη χρονική περίοδο. Κατά την τρίτη ημέρα, και συχνά πιο πριν, η περίοδος αυτή φθάνει στο τέλος της.

Τα τελώνια

Την ώρα αυτή (την τρίτη ημέρα), η ψυχή διέρχεται από λεγεώνες πονηρών πνευμάτων που παρεμποδίζουν την πορεία της και την κατηγορούν για διάφορες αμαρτίες, στις οποίες αυτά τα ίδια την είχαν παρασύρει. Σύμφωνα με διάφορες θεϊκές αποκαλύψεις υπάρχουν είκοσι τέτοια εμπόδια, τα επονομαζόμενα «τελώνια», σε καθένα από τα οποία περνά από δοκιμασία κάθε μορφή αμαρτίας. Η ψυχή αφού περάσει από ένα τελώνιο, συναντά το επόμενο, και μόνον αφού έχει διέλθει επιτυχώς από όλα τα τελώνια μπορεί αν συνεχίσει την πορεία της χωρίς να απορριφθεί βιαίως στη γέεννα. Το πόσο φοβεροί είναι αυτοί οι δαίμονες και τα τελώνια τους φένεται στο γεγονός ότι η ίδια η Παναγία, όταν πληροφορήθηκε από τον Αρχάγγελο Γαβριήλ τον επικείμενο θάνατο Της, ικέτευσε τον Υιό Της να διασώσει την ψυχή Της από αυτούς τους δαίμονες και απαντώντας στην προσευχή Της, ο ίδιος ο Κύριος Ιησούς Χριστός εμφανίστηκε από τους Ουρανούς για να παραλάβει την ψυχή της Πάναγνου Μητρός Του και να την οδηγήσει στους Ουρανούς. Φοβερή είναι πράγματι, η τρίτη ημέρα για την ψυχή του απελθόντος, και για το λόγο αυτό η ψυχή έχει ιδιαίτερη ανάγκη τότε από προσευχές για την σωτηρία της.

Σύντομα, μετά τον θάνατο, η ψυχή πράγματι βιώνει μια κρίση, τη Μερική Κρίση, ως τελική συγκεφαλαίωση του «αοράτου πολέμου» που έχει διεξαγάγει ή που απέτυχε να διεξαγάγει, στην επίγεια ζωή κατά τω πεπτωκότων πνευμάτων. Συνεχίζοντας την επιστολή του προς τον αδελφό της αποθνήσκουσας γυναίκας, ο Όσιος Θεοφάνης ο έγκλειστος γράφει: «Λίγο μετά το θάνατο, η ψυχή αρχίζει έναν αγώνα για να καταφέρει να διέλθει από τα τελώνια. Στον αγώνα της η αδελφή σου

χρειάζεται βοήθεια! Θα πρέπει να στρέψεις όλη σου την προσοχή και όλη σου την αγάπη γι' αυτήν στο πως θα την βοηθήσεις. Πιστεύω πως η μεγαλύτερη έμπρακτη απόδειξη της αγάπης σου θα είναι να αφήσεις την φροντίδα του νεκρού της σώματος στους άλλους, να αποχωρήσεις και, μένοντας μόνος σου οπουδήποτε μπορείς, να βυθιστείς σε προσευχή για την ψυχή της, για τη νέα κατάσταση στην οποία βρίσκεται και για τις καινούριες, απροσδόκητες ανάγκες της. Συνέχισε την ακατάπαυστη ικεσία σου στον Θεό για έξι εβδομάδες και περισσότερο. Όταν πέθανε η Οσία Θεοδώρα, το σακούλι από το οποίο πήραν χρυσό οι άγγελοι για να τη γλιτώσουν από τα τελώνια ήταν οι προσευχές του πνευματικού της πατέρα. Έτσι θα γίνει και με τις δικές σου προσευχές. Μην παραλείψεις να κάνεις όσα σου είπα. Αυτό είναι η πραγματική αγάπη.»

Το «σακούλι» από το οποίο πήραν «χρυσό» οι άγγελοι και «εξόφλησαν τα χρέη» της Οσίας Θεοδώρας στα τελώνια έχει συχνά παρανοηθεί από κάποιους επικριτές της Ορθόδοξης διδασκαλίας. Μερικές φορές συγκρίνεται με τη λατινική έννοια του «πλεονάσματος χάριτος» των αγίων. Στην περίπτωση αυτή, τέτοιοι επικριτές ερμηνεύουν κατά γράμμα τα Ορθόδοξα κείμενα. Σε τίποτε άλλο δεν αναφέρεται το παραπάνω απόσπασμα παρά στις προσευχές της Εκκλησίας για τους αναπαυθέντες και ειδικότερα στις προσευχές ενός αγίου ανθρώπου και πνευματικού πατέρα. Είναι σχεδόν περιττό να πούμε ότι όλες αυτές οι περιγραφές έχουν μεταφυσική έννοια. Η Ορθόδοξη Εκκλησία θεωρεί τη διδασκαλία περί τελωνίων τόσο σημαντική, ώστε έχει συμπεριλάβει σχετικές αναφορές σε πολλές από τις ακολουθίες της, μερικές εκ των οποίων αναφέρονται στο κεφάλαιο περί τελωνίων. Ειδικότερα, η Εκκλησία θεωρεί ιδιαιτέρως απαραίτητο να συνοδεύει με αυτήν τη διδασκαλία κάθε τέκνο της που αποθνήσκει. Στον «Κανόνα για την Αναχώρηση της Ψυχής», που διαβάζεται από τον ιερέα στο νεκρικό κρεβάτι κάθε πιστού, υπάρχουν τα παρακάτω τροπάρια:

«Καθώς φεύγω από τη γη, αξίωσέ με να διέλθω ανεμπόδιστα από τον άρχοντα του αέρα, το διώκτη και βασανιστή, εκείνον που ως άδικος ανακριτής στέκεται πάνω στους φοβερούς δρόμους». (4η Ωδή)

«Ω Πανένδοξε Θεοτόκε, οδήγησέ με εις τους Ουρανούς, στα ιερά και πολύτιμα χέρια των αγίων αγγέλων ώστε, προστατευμένος μέσα στα φτερά τους, να μην αντικρύσω τη ρυπαρή, αποκρουστική και σκοτεινή μορφή των δαιμόνων». (6η Ωδή)

«Ω Αγία Θεοτόκε, Εσύ η Οποία γέννησες τον Παντοδύναμο Κύριο, απομάκρυνε από εμένα τον άρχοντα των φοβερών τελωνίων, τον κυβερνήτη του κόσμου, όταν φθάσει η στιγμή του θανάτου μου, ώστε να Σε δοξολογώ αιωνίως». (8η Ωδή)

Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα λόγια της Εκκλησίας προετοιμάζουν τον αποθνήσκοντα Ορθόδοξο Χριστιανό για τις δοκιμασίες που θα συναντήσει μπροστά του.

Οι σαράντα ημέρες

Κατόπιν, έχοντας επιτυχώς διέλθει από τα τελώνια και υποκλιθεί βαθιά ενώπιον του Θεού, η ψυχή για διάστημα τριάντα επτά επιπλέον ημερών επισκέπτεται τις ουράνιες κατοικίες και τις αβύσσους της κολάσεως, μη γνωρίζοντας ακόμα που θα παραμείνει, και μόνον την τεσσαρακοστή ημέρα καθορίζεται η θέση στην οποία θα βρίσκεται μέχρι την ανάσταση των νεκρών.

Σίγουρα δεν είναι παράξενο ότι η ψυχή, έχοντας διέλθει από τα τελώνια και παύσει μια για πάντα κάθε σχέση με τα επίγεια, εισάγεται στον αληθινά άλλο κόσμο, σε ένα τμήμα του οποίου θα παραμείνει αιωνίως. Σύμφωνα με την αποκάλυψη του Αγγέλου στον Αγ. Μακάριο Αλεξανδρείας, η ειδική επιμνημόσυνη δέηση υπέρ των απελθόντων την ένατη ημέρα μετά τον θάνατο (πέραν του γενικού συμβολισμού των εννέα αγγελικών ταγμάτων) πραγματοποιείται επειδή μέχρι τότε παρουσιάζονται στην ψυχή τα θαυμάσια του Παραδείσου, και μόνον κατόπιν αυτού, για το υπόλοιπο των σαράντα ημερών, της παρουσιάζονται τα μαρτύρια και τα φρικτά της κολάσεως, πριν τοποθετηθεί την τεσσαρακοστή ημέρα στη θέση στην οποία θα αναμένει την ανάσταση των νεκρών και την Τελική Κρίση. Θα πρέπει και πάλι να τονίσουμε ότι οι αναφερόμενοι αριθμοί αποτελούν γενικό κανόνα ή «μοντέλο» της μεταθανάτιας πραγματικότητας, και αναμφισβήτητα δεν ολοκληρώνουν όλες οι ψυχές των απελθόντων την πορεία τους ακριβώς σύμφωνα με τον «κανόνα». Γνωρίζουμε σαφώς ότι η Οσία Θεοδώρα, στην πραγματικότητα, ολοκλήρωσε το «γύρο της κολάσεως» ακριβώς την τεσσαρακοστή ημέρα, σύμφωνα με τη γήινη μέτρηση του χρόνου.

Η κατάσταση των ψυχών μέχρι την Τελική Κρίση

Μερικές ψυχές βρίσκονται (μετά τις σαράντα ημέρες) σε μια κατάσταση πρόγευσης της αιώνιας αγαλλίασης και μακαριότητας, ενώ άλλες σε μια κατάσταση τρόμου εξαιτίας των αιωνίων μαρτυριών τα οποία θα υποστούν πλήρως μετά την Τελική Κρίση. Μέχρι τότε εξακολουθεί να υπάρχει δυνατότητα αλλαγής της κατάστασής τους, ιδιαιτέρως μέσω της υπέρ αυτών προσφοράς της Αναίμακτης Θυσίας (μνημόσυνο στη Θεία Λειτουργία), και παρομοίως μέσω άλλων προσευχών.

Τα οφέλη της προσευχής, τόσο της κοινής όσο και της ατομικής για τις ψυχές που βρίσκονται στην κόλαση, έχουν περιγραφεί σε πολλούς βίους Αγίων και ασκητών καθώς και σε Πατερικά κείμενα. Στο βίο της μάρτυρος του 3ου αιώνα Περπετούας, για παράδειγμα, διαβάζουμε ότι η κατάσταση της ψυχής του αδελφού της Δημοκράτη της αποκαλύφθηκε με την εικόνα μιας στέρνας γεμάτης νερό, η οποία ήταν όμως τόσο ψηλά που δεν μπορούσε να τη φτάσει από τον ρυπαρό, καυτό τόπο όπου ήταν περιορισμένος. Χάρη στην ολόθερμη προσευχή της Περπετούας επί μία ολόκληρη ημέρα και νύχτα ο Δημοκράτης έφτασε τη στέρνα και τον είδε να

βρίσκεται σε έναν φωτεινό τόπο. Από αυτό η Περπετούα κατάλαβε ότι ο αδελφός της είχε απελευθερωθεί από τα δεινά της κολάσεως.

Στο βίο μιας ασκήτριας που πέθανε μόλις τον 20ο αιώνα αναφέρεται μια παρόμοια περίπτωση. Πρόκειται για τη Οσία Αθανασία (Αναστασία Λογκάτσεβα), πνευματική θυγατέρα του Οσίου Σεραφείμ του Σάρωφ. Όπως διαβάζουμε στο βίο της: «Η Αναστασία είχε έναν αδελφό που τον έλεγαν Παύλο. Ο Παύλος κάποτε ήταν μεθυσμένος και κρεμάστηκε. Κι η Αναστασία αποφάσισε να προσευχηθεί πολύ για τον αδελφό της. Μετά το θάνατο του, η Αναστασία πήγε στο μοναστήρι Ντιβέγιεβο, του Οσίου Σεραφείμ, για να μάθει τι ακριβώς έπρεπε να κάνει, ώστε να βελτιωθεί η κατάσταση του αδελφού της, ο οποίος έδωσε τέλος στη ζωή του με τρόπο δυσσεβή και ατιμωτικό... Ήθελε να συναντήσει την Πελαγία Ιβάνοβνα και να ζητήσει τη συμβουλή της... Η Αναστασία επισκέφθηκε την Πελαγία. Εκείνη της είπε να κλειστεί στο κελί της σαράντα μέρες, να προσευχηθεί και να νηστέψει για τον αδελφό της και κάθε μέρα να λέει εκατόν πενήντα φορές: «Υπεραγία Θεοτόκε, ανάπαυσον τον δούλον σου.»

Όταν συμπληρώθηκαν οι σαράντα ημέρες, η Αναστασία είδε ένα όραμα. Βρέθηκε μπροστά σε μία άβυσσο. Στο βάθος της ήταν ένας βράχος από αίμα. Πάνω στο βράχο κείτονταν δύο άνδρες με σιδερένιες αλυσίδες στο λαιμό τους. Ο ένας ήταν ο αδελφός της.

Η Αναστασία διηγήθηκε το όραμα στην Πελαγία και εκείνη της είπε να συνεχίσει την νηστεία και την προσευχή.

Τελείωσαν κι άλλες σαράντα ημέρες με νηστεία και προσευχή κι η Αναστασία είδε το ίδιο όραμα. Η ίδια άβυσσος κι ο βράχος πάνω στον οποίο βρίσκονταν οι δύο άνδρες με αλυσίδες στο λαιμό τους. Αυτή τη φορά όμως ο αδελφός της ήταν όρθιος. Περπατούσε πάνω στο βράχο, έπεφτε και ξανασηκωνόταν. Οι αλυσίδες ήταν ακόμα στο λαιμό του.

Η Πελαγία Ιβάνοβνα, στην οποία κατέφυγε και πάλι η Αναστασία, της είπε να επαναλάβει την ίδια άσκηση για Τρίτη φορά.

Όταν τελείωσε και το τρίτο σαρανταήμερο της νηστείας και της προσευχής, η Αναστασία ξαναείδε το ίδιο όραμα. Η ίδια άβυσσος, ο ίδιος βράχος. Τώρα όμως πάνω στο βράχο ήταν μόνο ένας άνδρας, άγνωστός της. Ο αδελφός της είχε απελευθερωθεί από τα δεσμά. Δε φαίνονταν πουθενά. Ο άγνωστος άνδρας ακούστηκε να λέει: «Είσαι τυχερός εσύ. Έχεις πολύ ισχυρούς μεσίτες στη γη.»

Η Αναστασία ανέφερε στην Πελαγία Ιβάνοβνα το τρίτο όραμά της και εκείνη της απάντησε:

«Ο αδελφός σου λυτρώθηκε από τα βάσανα. Δεν μπήκε όμως στη μακαριότητα του Παραδείσου.»

Πολλά παρόμοια περιστατικά αναφέρονται σε βίους Ορθοδόξων Αγίων και ασκητών. Σε περίπτωση που κάποιος έχει την τάση να ερμηνεύει κατά γράμμα

τέτοια οράματα, ίσως θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι βεβαίως οι εικόνες με τις οποίες εμφανίζονται τέτοια οράματα, συνήθως σε όνειρα, δεν «φωτογραφίζουν» κατ' ανάγκη τον τρόπο ύπαρξης της ψυχής μετά τον θάνατο. Πρόκειται περισσότερο για εικόνες οι οποίες μεταβιβάζουν την πνευματική αλήθεια της βελτιώσεως της καταστάσεως της ψυχής στον άλλο κόσμο χάρη στις προσευχές εκείνων που παραμένουν στον κόσμο τούτο.

Αγίου Ιωάννου Μαξίμοβιτς

Πηγή: agapienxristou.blogspot.gr